

(EKONOMİ)

global ekonomik kriz

öncü sarsıntılarla ilerliyor

Nasıl ki, olası bir depremin yaratacağı yıkımların, kapitalistler açısından inşaat sektörü üzerinden yeni bir sermaye birikimi dinamiğini tetiklemesi kaçınılmazsa, ekonomik kriz de benzeri dinamikleri bünyesinde fazlasıyla barındırıyor. Nasıl ki, deprem yoksullar için ölüm, zenginler için ise inşaat sektörünün canlanması anlamına geliyorsa; ekonomik kriz de küçük üreticiler ve emekçiler için iflas, işsizlik, yoksulluk, büyük sermaye için ise sınırsız sermaye birikimi ve sömürü oranlarının artması anlamına geliyor.

İLKER T. ŞAHİNOĞLU

Christopher Emsden'in 14 Nisan'da *The Wall Street Journal*'da yayımlanan analizinde, Türkiye ve Romanya'nın stagflasyon tehlikesiyle karşı karşıya olduğuna dikkat çekmesinin doğurduğu tartışmanın geçtiğimiz ayın en önemli gündemlerinden birisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira ekonomi medyası bu meseleyi geniş bir biçimde gündemine aldı. Konu bahsinde farklı görüşler ileri sürüldü. Söz konusu analizin yayımlanmasıyla ortaya çıkan tartışmanın boyutları bile, Emsden'in öngörüsünün gerçek bir riske tekabül ettiğini kabul etmek için önemli bir göstergesi olarak kabul edilmeli. Öyle ya, ateş olmayan yerden duman yükselmezmiş...

Stagflasyon alametleri güçleniyor

Zaten aynı günlerde ülkede gıda ve petrol fiyatlarında yaşanan hızlı artış da Christopher Emsden'in analizinin işkembe kübradan üretilmiş bir

senaryo olmadığı konusundaki kanaatleri güçlendirir nitelikteydi. Diğer yandan, Nisan başında açıklanan büyüme rakamlarının da 2001'den bu yana en düşük düzeyine gerilemiş olmasının da dikkate alınmaması mümkün değildi.

Yine Nisan ayı içinde IMF tarafından yayımlanan -ve belli bir iyimserlik içinde hazırlanmış olduğu anlaşılabilir- Dünya Ekonomisi Görünümü başlıklı rapor da küresel ölçekte ekonomik büyümenin belirgin bir biçimde gerileyeceğine ve 2006-2007 yıllarında ortalama yüzde 5'lik bir büyüme gösteren dünya ekonomisinin büyüme hızının 2008'de ve 2009'da yüzde 3'ler seviyesine düşeceğine işaret ediyordu. Aynı raporda, gıda malları fiyatlarındaki artışın 2006'da dünya ölçeğinde enflasyona yüzde 27, 2007'de ise 44,3 katkı yapmış olduğuna işaret edilmesi, Haiti'de ve

Mısır'da gıda fiyatlarındaki yüksek artışa bağlı olarak patlak veren ayaklanmalar ile birlikte düşünüldüğünde tablonun pek de iyimser olmaya imkan tanımadığı anlaşılıyordu. Diğer yandan, IMF raporlarının iyimserliğe bağlı bir öngörüsüzlüğü barındırdığını 2007 raporundaki şu ifadeler ve 2008'de yaşananlara bakarak söylemek her halde yanlış olmaz: "Küresel ekonomi 2007 ve 2008'de de güçlü büyüme eğilimini sürdürecektir. Hatta mevcut koşullardan en son 2006 yılı için yapmış olduğumuz risk uyarılarının artık önemini yitirmekte olduğu söylenebilir..."

Aslında gıda fiyatlarında gözlemlenen enflasyonda; küresel ısınma, biyoyakıtın tarımsal üretime darbe vurması vb. nedenlerinin yanı sıra ABD'nin finansal piyasalarda yaşanmakta olan krizi kontrol altına almaya dönük müdahalelerinin

(EKONOMİ)

STAG- FLASYON NEDİR?

Stagflasyon kavramı, bir ekonominin, aynı anda hem işsizlik hem de enflasyon içinde bulunması durumunu ifade etmektedir. Yüksek bir enflasyon oranının, kullanılmayan üretim kapasitelerinin, işsizliğin ve yetersiz bir büyüme hızının birlikte yaşandığı bir ekonomik olayı ifade etmek için kullanılan stagflasyon, ciddi bir ikilemi ortaya koymaktadır. Bir yandan işsizliği gidermek için genişletici maliye politikası tedbirleri uygulanması, diğer yandan fiyat artışlarını engellemek için daraltıcı bir politikanın uygulanması gerekir ki siyasal iktidarlar için bu gerçekten zor bir duruma işaret etmektedir. Zira hangi politika seçilirse seçilsin, bir amacın gerçekleştirilmesi sırasında diğer amaçtan uzaklaşılması riski çok yüksektir.

de belirleyici olduğu söylenmelidir. Zira yaşanan finansal krizi denetim almak üzere piyasalara verilen likiditenin ve düşürülen faiz oranlarının, gıda sektöründe spekülasyon yapmaya imkan tanıyan bir balonun oluşmasına neden olduğu genel kabul görüyor.

Ekonomik düzeyde yaşananları deprem terminolojisine gönderme yapmak suretiyle resmedebilmek mümkün. Öncü sarsıntıların birbirini tetiklediği ve her bir öncü sarsıntının beklenen büyük depremi daha yakınlaştırdığı bir sürecin kat edildiği görülüyor.

Global ekonomik kriz bahsinde Türkiye'de ekonomi yazarlarının yorumları takip edildiğinde de, 17 Ağustos 1999 depremi sonrasında jeologlar arasında yaşananı andıran bir bölünmenin olduğu hemen farkedilebiliyor. Yani yaklaşan ekonomik kriz konusunda kalem oynatanlar arasında; tıpkı 17 Ağustos sonrasında olduğu gibi Büyük Marmara Depremi'nin olası şiddeti üzerine iyimser yorumlarda bulunan Şener Üşümezsoylar da var, felaket senaryoları üreten Celal Şengörler de... Ancak tıpkı deprem tehlikesi bahsinde olduğu gibi şiddeti konusunda ortaklaşılmasa da global ekonomik krizin Türkiye'yi de etkileyeceği konusunda genel bir mutabakatın bulunduğu görülüyor.

Liberaller ve ulusalcılar kriz tehlikesine nasıl bakıyor?

Türkiye'yi yönetenlerin, aynen deprem bahsinde görüldüğü gibi, ekonomik krize de bir tevekkül perspektifi üzerinden yaklaştıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Aslında bunda şaşılacak bir yan bulunmuyor. Zira nasıl ki, olası bir depremin yaratacağı yıkımların, kapitalistler açısından inşaat sektörü üzerinden yeni bir sermaye birikimi dinamizmini tetiklemesi kaçınılmazsa, ekonomik kriz de benzeri dinamikleri bünyesinde fazlasıyla barındırıyor. Nasıl ki, deprem yoksullar için ölüm, zenginler için ise inşaat sektörünün canlanması anlamına geliyorsa; ekonomik kriz de küçük üreticiler ve emekçiler için iflas, işsizlik, yoksulluk, büyük sermaye için ise sınırsız sermaye birikimi ve sömürü oranlarının artması anlamına geliyor.

Diğer yandan, ekonomik krizin etkilerinin şiddeti konusunda yaşanan görüş ayrılıklarının aynı zamanda ülkede yaşanmakta olan siyasal hegemonya kriziyle bağlantılı yönleri de bulunduğu gözden kaçırılmamalı.

AKP ve neoliberalizm yanlısı medyada iki farklı

görüşün öne çıktığı görülüyor. Bunlardan ilki, AKP'nin kayıt dışı ekonominin de yaratacağı dinamizm sayesinde Türkiye'yi söz konusu krizden fazla yara almadan kurtarabileceğine dair tezleri öne sürerken, diğeri ise hızla bir krizin içine doğru yuvarlanıldığı ve acil önlemlerin alınmasının gerekli olduğu şu günlerde, Türkiye'nin parti kapatma ve darbe gündemleriyle kilitlenmiş olmasının yarattığı olumsuz havaya dikkat çekiyor. *Referans* gazetesi yazarı Ertuğ Yaşar'ın 16 Nisan tarihinde yayımlanan "Türkiye'de Stagflasyon Olmaz" başlıklı köşe yazısı birinci türdeki görüşe, Sabah gazetesi yazarı Şeref Oğuz'un 15 Nisan'da "Kapatalım Gitsincilere Küpe: Stagflasyon" başlıklı köşe yazısı ikinci türdeki görüşe örnek teşkil ediyor.

Militarokrasi ve korporatizm yanlısı medyada ise ekonomik kriz tehlikesinin çok yüksek olduğuna kalın harflerle vurgu yapıldığı söylenmeli. Aslında giderek yaklaşan ekonomik krizi doğru okuyanların -ve durumdan vazife çıkartanların- ulusalcılar olduğunu belirtmek gerekiyor. Zira ulusalcıların; ekonomik krizin, AKP'nin -demokratik yollarla veya darbeyle- düşmesinin ön koşulunu sağlayacağına ikna oldukları anlaşılıyor. Marksist iktisatçıların kriz analizlerini kendisine dayanak yapan söz konusu akımın, ulusalcı-korporatist ekonomi politikaların hayata geçirilmesinin ve korporatist devlet aygıtının tahkim edilmesinin imkanı olarak ekonomik krize önem atfettiği görülüyor.

Aslında ulusalcıların beklentilerinin mesnetsiz

olmadığı vurgulanmalı. Zira ekonomik yapısı kırılan olan emperyalist zincirin zayıf halkası ülkelerde, kriz koşullarının korporatist yönelimleri mümkün kıldığı biliniyor. Dahası krize bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal hoşnutsuzluk ve siyasal bunalım dinamiklerinin birikmişliği durumunda tekeli sermayenin programını uygulayabilmek için baskı yöntemlerine başvurmak kaçınılmaz oluyor. Dolayısıyla krizin derinleşmesine bağlı olarak tekeli sermayenin programının; modern ya da postmodern darbelerle yürütülmesinin hiç de küçük bir olasılık olmadığı görülmesi gerekiyor.

Sosyalist hareket rotasını belirlemek zorunda

Şimdilik sosyalist hareketin ancak çok küçük bir kesiminin ekonomik krizi gündemine aldığı söylenebilir. Söz konusu hareketin daha büyük bölümünün ise halen ana yönelimini neo-liberal politikaların sürdürülebileceği ihtimaline göre belirlediği görülüyor. Bu yönelim, açıktır ki, kapitalizmin güncel krizinin ortaya çıkışını neo-liberal politikaların yarattığı dengesizliklere borçlu olduğu gerçeğini gözardı ediyor.

Kapitalist oligarkların; önce neo-liberal politikaları yumuşatarak mevcut krizi aşmayı deneyecekleri, bu yöntemle sonuç elde edememeleri durumunda ise çözümü korporatist politikaları devreye sokmakta bulacakları tarihsel deneyimlerle sabittir. Korporatist politikaların az gelişmiş ülkelerde uygulanmasının ise demokratik mekanizmaların askıya alınması ve emek üzerindeki devlet denetiminin artırılmasıyla mümkün olabileceği yukarıda vurgulanmıştı.

Hal böyleyken, sosyalistlerin ekonomik alana ilişkin mücadele stratejilerini oluştururken bir karar vermeleri zorunlu görünüyor: ya kriz önemsenmeyip neo-liberalizm ve AKP karşıtlığı yapılmakla yetinilecek, ya da krizin kaçınılmazlığı esas alınarak kapitalistlerin yeniden devreye sokacakları korporatizm alternatifine ve bunun Türkiye gibi ülkelerde uygulanmasının koşulu olan darbe tehlikesine karşı güçlü bir duruşu da içeren etkili bir anti-kapitalist strateji geliştirilecek.

HAITİ'DE HALK AÇLIĞA KARŞI AYAK- LANDI?

Geçtiğimiz ay Haiti sokak gösterileri, yağma ve şiddet eylemleriyle gündeme geldi. Ülkenin taşra bölgelerinde patlak veren ayaklanmalar Haiti'nin başkenti Port-au-Prince'e de sıçradı. Ayaklanmaların temel sebebi ise açlık.

Ülkede gıda yetersizliğinin başgöstermesiyle tırmanan eylemler aynı zamanda yoksul halkın umutsuzluğunun boyutlarını da gözler önüne serer nitelikteydi. Nüfusun yüzde 80'inin yoksulluk sınırının altında bir gelirle yaşamaya mahkum olduğu ülkede, özellikle son bir yıl içinde gıda fiyatlarında yaşanan dramatik artış, bir tabak pilavı bile lüks tüketim maddesi haline getirdi. Bir haftada 50 kiloluk pirincin fiyatının 35'ten 70 dolara fırladığı, benzin fiyatının ise iki aydan kısa bir sürede üç kez arttığı Amerika kıtasının en yoksul ülkesi olan 8.5 milyon nüfuslu Haiti'de, yaşanan şiddet olaylarında, beş kişi ateşli silahlarla öldürüldü, 200 kadar kişi de yaralandı. İsyan hareketinin yayılarak boyutlanması üzerinde Haiti Devlet Başkanı Rene Preval, uluslararası toplumun 3 milyon dolarlık fon yardımıyla 50 kiloluk pirincin fiyatının 8 dolara indirildiğini açıkladı. Dünyanın genelinde gıda ürünlerinin fiyatlarında yaşanan hızlı yükselişin devam edeceği düşünülürse, Haiti'de yaşanan ayaklanmayı, yaşanacak daha büyük bir depremin öncü sarsıntısı olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.